

Masuuliyadda

Ujeeddooyinka guud ee cutubka

Ka dib dhammaadka cutubkan, ardaydu waxay awoodi doonaan inay:

- Dareemaan ballan-qaadku in uu muhiimyahay.
- Aaminaan doorka mas'uuliyadeed oo si karti leh in looga soo baxo in looga baahan yahay.
- Fahmaan in ay lagama maar-maan tahay ilaalinta goobaha taariikhiga ah.
- Gartaan faa'iidada ay leedahay ilaalinta hantida guud ee bulshada.
- Fahmaan dhibaatooyinka dhaqaale iyo kuwa bulsho ee cudurk dilaaga ah HIV/Aidsku u horseeday dalka.

6.1 Gudashada waajibaadka Masuuliyadeed

6.1.1 Muhiimada ay leedahay waajibaad gudashada masuuliyadeed

Jaantuska 6.1. shaqaalaha dab-damiska ah oo la tacaalaya dab qabsaday Haamo shidaal

- Maxay shaqaalaha dab-damisku ugu dhiiradeen inay dadaal adag u galaan sidii loo damin lahaa dabkaas?
- Sida ka muuqata sawirkaas, haddii aysan shaqaalaha dab-damisku xakamayn dabkan qabsaday dugsiga, maxay noqon lahayd masiibada tan xigtay?

Kasakow faa'iidada waajib gudashada masuuliyadu u leedahay shaqsiyaadka & bulsha ahaanba, waxaa kale oo ay muhiim (saldhig) u tahay horumarka dalka. Mar kasta oo u ruuxa muwaadinka ahi si wanaagsan uga soo baxo waajibaadkiisa shaqo (masuuliyadeed) wuxuu ka gaadhayaa, ama ka kasbanayaa hortaba qanacsanaan ama niyad sami deganaansho oo raali gelisa nafsad ahaantiisa. Sidoo kale, ruuxa ah mid taxadar badan shaqo ahaan wax weyn ayuu noloshiisa ku soo kordhinayaa. Guud ahaan, wadarta ashkhaasta ficilada natiijada wanaagsan lihi waxay xoojiyaan kobaca guud ahaaneed.

Dadka (Muwaadiniinta) sida xilkasnimada leh uga soo baxa masuuliyadooda shaqo, waxay beertaan sumcad wanaagsan iyo kalsooni loo hayo ama lagu qabo sida ay wax u wadaan. Kalsoonida lagu qabana waxay ku muujiyaan ficiladooda waxqabad. Waxayna noqdaan kuwo bulshada dhexdeeda laga jeclaado ama laga qadariyo.

Masuuliyadda

Sidoo kale, waxay mutaystaan ixtiraam iyo in ay noqdaan kuwo lagaga dayan karo sida ay u guteen waajibaadkooda la xidhiidha xilka-shaqo ee ay ummada u hayeen awgeed. Haddaba, dadka ku sifooba dadaalada noocan ahina waxay ku guuleystaan inay kobciyaan ama kor u qaadaan nolol-maalmeedkooda gaar ahaaneed.

Isla markaana, waxay horsed ka noqdaan sidii loo qaadi lahaa talaabooyin lagu gaadhi karo horumar deg-deg ah oo laga faa'iidayaan karo.

Layliska 1

1. Maxay tahay xil gudashada masuuliyadu?
2. Maxay tahay (yihiin) faa'iidada (faa'iidooyinka) laga heli karo gudashada (ka soo bixida) xilka masuuliyadeed?

6.1.2 Dhibaatooyinka ka dhalan kara xilkasnimo la'aanta masuuliyadeed

- Maxay dhibaatooyinka ka dhalan kara xilkasnimo la'aanta masuuliyadeed?

Shaqsiyaadka aanan la imaan kalsooni daacadnimo ku waajahan xilka masuuliyadeed ee ay bulshada u hayaan, waxay qudhadoodu (nafsad-ahaantoodu) mutaysan doonaan duli iyo faqrinimo (caydhnimo) ku habsata noloshooda guud ahaan. Dadka noocaas ahina, waxay caqabad ku noqdaan dadaalada lagu doonayo in kor loogu qaado danaha iyo horumarka bulsho.

Sidoo kale, dadka aan ka soo bixin masuuliyadooda shaqo, waxay noqdaan kuwo aysan bulshadu isku halayn Karin, islamarkaana, aan loo wakiilan Karin inay matalaan dano/arimo shacab. Shaqsiyaadka

noocan ahina wax isbadal ah, ama kobac ah kuma soo kordhiyaan xaalada nolosha qoysaskooda. Carruurta/ubadka ay barbaariyaana ma noqdaan kuwo yeesha barbarian nidaam wanaagsan (suuban), markaasna, waxay bulshada kusoo kordhiyaan culeys & dulsaarnimo hor leh. Sidaa daraadeed, waxaa ruuxa muwaadinka ah looga baahan yahay inuu masuuliyada saran u guto si daacadnimo iyo xil-kasnimo ay ku dheehan tahay.

Layliska 2

1. Faah-faahiya waxyeelada ay nolosha shaqsiga soo gaadhsiin karto xilkasnimo la'aanta masuuliyadeed.
2. Waa sidee/noocee nolosha gaar ahaaneed iyo tan bulshaba, ee ruuxa aan lahayn dareenka masuuliyadeed.

6.2 Dhawrista Axdiga/dhaarta xil

- Waa maxay Axdigu ama dhaartu?
- Maxaa laga heli karaa Axdi/dhawr fulinta?

Xurmaynta Axdigu/dhaartu waa mid ka tarjumaysa kartida adkaysi ee ay waajibaad gudashada masuuliyadeed leedahay.

Asal ahaan dhaartu/Axdigu waa weedh salka ku haysa xaqiijinta ama hubinta aaminaad/kalsooni loogu yaboohayo dhinac kale.

Waana mid rajo kalsooni ah lagu siiyo dhinacyo kale sida: shacab, dawlad iyo kuwa kaleba. Xubinka

Masuuliyadda

ama dhinaca axdiga/wacadka qaadanaayana (galay) waxaa lagu qiimeeyaa ficilada & natiijadiisa wax-qabad ee u markaas la yimaado. Sidoo kale, waxaa ruux kasta oo xil masuuliyadeed haya looga fadhiiyaa inuu la yimaado ficilo wax qabad oo natiijo wanaagsan leh. Haddaba, natiijada ficilada wax-qabad ee shaqsiyaadka, ururada, hay'adaha dawliga ah iyo kuwa aan dawliga ahaynba dhammaan waxay saldhig u yihiin horu-kaca iyo horumarka dalka. Si kastaba ha ahaatee, waxaa dhinacyada wacadka/Axdiga galay laga rabaa inay oofiyaan (fuliyaan) balanka ay galeen, islamarkaana waa inay xoojiyaan dadaaladooda xil-gudashada masuuliyadeed guud ahaan.

Fulin (oofin) la'aanta axdiguna ama balankuna waa khaa'inimo. Wakhti iyo balan kasta oo la lumiyana waxay la mid yihiin fal-dambiyeed la galay oo kale. Natiijo darada aaminaadna waxay shaqsiyaadka, ururada ama masuuliyiinta xukuumadeedba ka dhigtaa kuwo la yiso ama aan bulshada dhexdeeda laga qadarin. Kadibna, waxay ku dambeeyaan in laga caydhiyo shaqooyinkooda. Maadaama ooyan xilkoodii shaqo sidii la rabay u gudanin. Karti daradoodaas waxay caqabad ku noqotaa kobaca dalka guud ahaan.

Layliska 3

Kawada munaaqashooda su'aalahaan soo socda;

1. Maxay tahay faa'iidada laga helayo Axdi qaadka masuuliyadeed?
2. Shaqsi ahaan maxaa ruuxa ka soo galaya in u xurmeeyo/dhawro axdiga/balanka u horey u galay?

6.3 Khayraadka Dabiiciga iyo Goobaha taariikhiga ah

6.3.1 Dhibaatooyinka ka dhalan kara Xafidaad la'aanta Kh/dabiiciga iyo goobaha taariikhiga ah

Jaantuska 6.2. shiditaanka dhirta

- Maxaa idiinka soo baxay sawirkan?

Arin cid kasta khuseysa

Sida lawada egsoonyahay dalkeenu wuxuu qanni ku ahaa khayraadyada kala duwan ee dabiiciga sida kaymaha, xayawaanka duur joogta ah, gaar ahaan kuwo aan meel kale laga helin dunida. Balse, waxaad mooda hadda inay xaaladaasi meesha ka sii baxayso, sababa laxidhiidha tadawur /isbadal/ ku yimiday cimilada guud ahaan. Isbadalkan cimilada ku yimidayna waa mid ka dhashay xaadhufinta kaymaha/dhirta deegaan ee uu aadamuhu u gesto khayraadka dabiiciga.

Isabadalka cimiladuna, wuxuu noqday mid raad xun ku reeba nolosha aadamaha ama bulshadaa dalka, waayo ndasheena waa mid sitoos ah iyo si dadbanban ugu xidhan deegaanka dabiiciga iyo waxyaabaha uu ka koobanyahay.

Xaadhufinta khayraadka dhirtu wuxuu sababaa carra-guur saameyn ba'an ku keena wax soo saar ka beeraha. Xadhufinta dhirtu waxay sababta oo

Masuuliyadda

kale xayawaanka duurjoogta ah oo ka hayaama deegaanka, islamarkaana halkaas lagu waayo dakhigii laga heli lahaa goobaha dalxiiska loo tego. Sidoo kale, xaadhufinta dhirtu waxay keentaa roob-yaraan la soo gudboonaata deegaanka. Roob la'aantaana waxay raad xun ku reebtaa nolasha bulshada, gaar ahaan bulshada xoolo-dhaqatadee ah oo noloshoodu ku tiirsantahay cimilada roobka, oo hadba uguur-guura meesha lagu sheego roob, si ay u badbaadiyaan nolasha dadka iyo duunyadaba.

Sidaas awgeed, isbadalka cimilada ee ka dhasha xaadhufinta dhirtu, wuxuu horseedaa dhibaatooyin la xidhiidha abaaro, kuleyl iyo duunyadaba.

Hadaba, maadaama oo ay nolosheenu ku xidhantahay deegaanka dabiiciga ah, waxaa lagama maarmaan ah in la daryeelo, islamarkaana bulshada lagu wacyigeliyo waxyeelada uu keeni karo, hadii aan si haboon looga faaideysan khayraadka dabiiciga ah. Markaas waxay masuuliyad ka saarantahay cid kasta, maadaama oo ayna cid gaar ah lahayn khayraadka dabiiciga ah, balse u yahay mid ummada ka dhexeeya. Waa in la yareeyaa xaadhufinta dhirta dabiiciga ah lagu hayo, islamarkaana la qaado talaabooyin dhir beeris lagu sameynayo, si laaga baaqsado masiibooyinka abaaro iyo biyo la'aan ee soo noqnoqonaysa.

Layliska 4

Ka wada xaajooda su'aalaha soo socda

1. Khayraadka dabiiciga ah ee dalku xaalad nooc ee ah ayuu ku suganyahay/
2. Xaadhufinta dhirtu maxay sababtaa?
3. Kh/dabiiciga oo qani lagu noqdo maxay ka taraysaa dalxiiska?

Dalkan Itoobiya wuxuu ahaa mid hodan ama qani ku ah khayraadka dabiiciga ah sida kaymo aad u baaxad weyn oo ku xeeran (fadhiya) dhul aad u balaadhan. Isla markaana, waxaa kaymahaas ku noolaan jiray xayawaan noocyo & tiro badan oo duur jog ah. Laakiin wakhtigan xaadirka ah waxaa jirta xaalad ka duwan taas hore, oo naxdin iyo wal-wal badan leh oo ah nabaad-guur iyo baaba ku dhacay khayraadka-dabiiciga ah. Xaaladanina waxay horsed ka noqotay cimiladoo isbadal ku yimaado, ama tadawar ku yimaada hawada/cimilada guud ahaan.

Xafidaad ama daryeelis la'aanta khayraadka dabiiciguna waxay sobobtaa waxsoosaarka midhaha beeraha oo noqdo mid aad u gaabis ah ama hooseeya (liita), hawada ama cimilada dabiiciga ah oo isbadal ku yimaado, carrada oo ay dabaylaha & biyuhu nabaad guuriyaan. Arrimahana waa kuwo galafta nolosha dad iyo duunyo farabadan. Haddaba, si looga samata baxo masiibooyinka noocaas ah waxaa lagama maarmaan ah in laga shaqeeyo sida loo daryeeli lahaa khayraadka dabiiciga sida xanaanaynta & ilaalinta dhirta/kaymaha kala duwan ee ku yaala deegaanada kala duwan ee dalka, islamarkaana si habboona looga manaafacsado/faa'iidaysto. Matalan, marka ay dhirta ka dabar go'do dhulka.

Waxaa dhacaysa in ay carraduna ka suusho/ka tir-tiranto oo ay nabaad-guuriyaan dabaylaha & biyuhu, waayo dhirtu waxay carrada u ahayd xayndaab ilaali ama dygsi oo ka difaaca daadadka iyo dabaylaha xoogan. Carradu marka ay nabaad-guurtana waxaa hoos u dhaca ama gaabis noqda waxsoosaarka midhaha beeraha. Sidoo kale, hawada oo isbadal ku yimaado kadibna,

Masuuliyadda

sababta ama abuurta dhul lama degaan saxaraha, iyo abaaro horseeda macaluul iyo dhimasho ku timaada dad iyo duunyaba, meelo ka tirsan aduunkan aynu ku noolahay korkiisa.

Sidaas awgeed, waxaa ruux kasta la gudboon inuu ku dadaalo sidii loo daryeeli lahaa kh/dabiiciga ah, islamarkaana u ka shaqeeyaa beerista dhirta iyo geedaha kaleba, uuna la dagaalamaa xaadhufinta lagu hayo khayraadka dhirta ah isagoo kaashanaya kartidiisa, xoogiisa iyo aqoontiisa gaar ahaaneedba. Dadkana waa in lagu baraarujiyaa faa'iidada ay dhirtu u leedahay noloshada dadka iyo duunyadaba iyo waliba, waa in lagu wacyi geliyo oo kale dadweynaha khasaaraha ay xaadhufintu u leedahay deegaanka aynu ku noolahay.

Waxaa kale oo habboon in xil-la iska saaraa daryeelista & xanaaneynta kh/dabiiciga si dhulka loogu horumariyo guud ahaan.

Dhirta oo kaliya ma aha kh/dabiiciga ah, balse waxaa ka mid ah sida seerayaasha, wabiyada, macdanta iyo goobaha taariikhiga ah haday tahay dhisme iyo Agab ba. Haddaba, guud ahaan kh/dabiicigu waa mid faa'iido dhaqaale iyo kuwo bulshaba u leh dalka. Sidaa daraadeed, waa in xafidaad habboon la siiyaa.

Layliiska 5

Kawada xaajooda su'aalahan soo socda;

1. Xaalad nooc ee ah ayuu khayraadka dalku ku sugan yahay?
2. Maxaa ka dhalan kara xaadhufinta dhirta?
3. Qaninimada kh/dabiicigu siday uga faa'iidaysan kartaa kobcinta dalxiiska?

6.4 Fayraska HIV/AIDS

- Sheega HIV/AIDS ku sida u xooga wax soosaar ee dadka wax u yeeleeyo?
- Sharaxa sababta u cudurkani xawli ugu fidayo.

Cudurkani waa mid aad u faafaya islamarkaana aad khatar dilaa u ah oo fara-ba'an ku haya manta dunidan aynu ku noolahay, gaar ahaan wadamada dhaqaala ahaan soo koraya. Inkasta oo dadaalo farabadan la sameeyay, hadana ilaa hadda, wax daawa ah oo loo helay dawayntiisa ma jirto. Cudurkanina wuxuu galaftay malaayiin ruux noloshooda. Wadamada u sida xun(ba'an) ugu faafayna waxaa ka mid ah dalalka Afrika, gaar ahaan kuwa ka hooseeya lama degaanka saxaraha oo ay Itoobiya ka mid tahay. Sababaha uu cudurkani sida xawliga ugu faafayo wadamada soo koraya, waa aqoon daro iyo fikir la'aan ay ka qabaan cudurka iyo waxyeelada xun ee u leeyahay dadka iyo dalkaba. Sida ay tilmaamayaan daraasaadyada ilaa hadda la sameeyay, dadka u cudurkani asiibay waa kuwo 15 jir & wax ka badan ay da'doodu tahay. Haddaba, da'daasina sida lawada ogsoonyahay waa dadkii xooga waxsoosaar, waayo waa kuwa leh aqoon, khibrad, xirfad iyo farsamo gaar ahaaneed oo kala duwan.

Sidoo kale, kuwani waa xoogii mustaqbal ee waxbarashada ku jiray ee la rajaynayay inay dalka majarihiisa qabtaan wakhtiga dhaw. Sidaas awgeed, waxaa dalka soo wajahaya muddo gaaban gudaheeda, shaqaale yari xirfadlayaal oo aan badal loo hayn

Masuuliyadda

Dhibaatooyinka ama waxyeelada u cudurkani u leeyahay bulshada iyo dhaqaalaha dalka waxaa ka mid ah sida kuwan soo socda.

- 1) Dhibaatooyinka Bulsho
 - b) Daweynta iyo aaska bukaanka cudurkani wuxuu culeys-bulsho ku keenaa qoysaska ama qaraabada u dhibanahaasi ka soo jeedo.
 - t) Ubadka/carruurta ay waalidoodu ku leedeen cudurkan awgeed, waxay noqdaan kuwo agoomo noqda oo aan wax daryeela haysan.
 - j) Waxaa luma jilalkii (xoogii) mustaqbal ee dalka u soo kici lahaa hogaaminta & horumarinta dalka.
 - x) Waalidiinta ubadkoodu ku leedaan (hoobtaan) cudurkan HIV/AIDS, wuxuu ku dambeeyaa gablen iyo ubad la'aan kalifta inay waayaan wax daryeela/daranta tira.
 - kh) Ururada bulshada ee ka jira goobahaas oo iyaguna maal, muruq iyo wakhtiba ku bixiya in tacaalida dadka bukaanka ah.
- 2) Dhibaatooyinka dhaqaale.
 - b) bukaanka cudurkani ku dhaco waxay culays adag ku hayaan cisbitaalada iyo goobaha kale ee caafimaad. Dawladana waxaa kaga luma kharash adag oo dhaqaale daaweynta iyo adeegyada kale ee caafimaad, ee loo fidiyo dadkan qaba cudurkan HIV/AIDS-ka.

- t) Wax soo saarka warshaduhuna wuxuu noqdaa mid liciifa oo gaabis noqda, sababtoo ah waxaa lumay xoogii ama jiil wax soo saar ee xirfada & aqoonta u lahaa sancooyinka warshadeed.
- j) Midhaha beeraha ka soo go'ana/ka soo baxana wuxuu noqdaa mid luma maadaama oo la waayay xoogii wax soo saar ee dalaga beeraha cudurkan HIV/AIDS awgeed.
- x) Cudurkan HIV/AIDS, wuxuu culeys ku noqdaa cudurada kale ee la isku gudbiyo sida T.B, Kenserka, IWM.

Haddaba, dhibaatooyinkaas dhaqaale iyo bulsho ee u cudurkani sababo awgeed, waxaa halis gala da'yartii/xoogii bulsho iyo dhaqaale ee u dalku lahaa sidii loo heli lahaa ama loo sugi lahaa.

Maxaa in la qabta ay tahay?

Arrinta ugu horeysa ee in la qabto ay tahay waxa weeyi in la ogaado cudurkan iyo siyaabaha la iskugu gudbiyo si taxadar ku jiro, isla markaana loo hogaansamo maareynta noloshada gaar ahaaneed. Sidoo kale, ka sokow ka ilaalinta naftaada cudurkan, waxaa kale oo muwaadinka la gudboon in uu bulshada kale ka wacyigaliyo halista iyo fiditaanka cudurkan si loo xakameeyo faafitaanka cudurkan iyo waxyeelada u leeyahay bulshada. Waxaana loo baahan yahay in laga qayb-qaato aqoon iswaydaarsiyada (seminarada) ku wajahan baraarujinta shacabka halista uu leeyahay. Haddaba, haddii la mideeyo dadaalada lagaga hortagayo cudurkan waxaa hubaal ah

Masuuliyadda

in laga gaadhayo natiijo wax ku ool ah sidii loo yarayn lahaa halista cudurkan & fidistiisaba.

Haddaba, intabadan fiditaanka cudurkan waxaa u sabab ah ficilada galmada xaaraanta ah, iyo Hooyada uurkale oo ilmaha u gudbisa. Sidaa darteed, si loo xakameeyo waxyeelada & faafitaanka cudurkan HIV/AIDS, waxaa habboon in la sameeyo arrimahan soo socda

- b) Sinada/galmada xaaraanta ah oo laga fogaado ama laga dheeraado.
- t) Ka hor inta aan la guursan oo baadhitaan habboon la sameeyo.
- j) Lammaanaha qoyska oo ka fogaadaa gogol-dhaafka ka baxsan dhexdooda.
- x) Inta aynan hooyada uurka leh (xaamilada) ahi ee qabta HIV/AIDS u gudbin ilmaha (cunuga) uurka ku jira oo lagaga hortago daaweyn ama laga talaalo cudurkan, islamarkaana ay hooyadu si cad ula xidhiidho goobaha caafimaad iyada oonan qajilaynin/baqanayn.

Ka sokow siyaabaha fiditaan ee cudurkan HIV/AIDS, waxaa jira oo kale waxyaabo kale oo sababa gudbinta cudurkan, kuwaasi oo ka

soo jeeda intabadan dhaqamada xun-xun sida isticmaalka qalabyada aflayda ah (Irbadaha, maqaska, musbaarada, mandiilaha, cidiyo gurista, makiinadaha timo-jarista iyo xalaalaynta/gudniinka fircooniga ah oo lagu sameeyo hablaha qaarkood, IWM).

Sidaas awgeed, waxaa muwaadiniinta dalka la gudboon inay muujiyaan dadaal iyo taxadar dheeri ah si loo xakameeyo, islamarkaana loo yareeyo halista & dhibaataada u dalka u leeyahay haday tahay dhaqaale & bulshaba.

Layliska 6

Ka wada hadla su'aalahan soo socda:

1. Idinka oo soo qaadanaya laba dal oo kamida kuwa lama-degaanka Saxaraha ka hooseeya, sheega sababta uu HIV/AIDS ku sida xawliga ah ugu faafayo
2. Sidee buu AIDSku usii fidiyaa saboolnimada
3. Dhibaatooyinka ka dhasha, dhimashada macalimiinta iyo khabiirada wax soo saarka dalaga beeraha, qodobeeya.

Masuuliyadda

Gunaanadka Cutubka 6^{aad}

Shaqadu waa sida kaliya ee horumar iyo qaninimo lagu gaadhi karo. Shaqadaasina, waxaa natiijo wanaagsan laga soo hayn karaa oo kaliya marka ay muwaadiniintu (dadku) hawlaha shaqo ee ay hayaan xilkeeda si karti leh ay uga soo baxaan ama u gutaan.

Furaha horumarka iyo kobaca bulshaduna waa muwaadiniinta fir-fircoon ee xilka shaqo ama tan masuuliyadeed ee ay hayaan oo si habboon/wanaagsan uga soo baxaan hawsha iyada ah ee loo igmaday inay fuliyaan.

Haddaba, kuwa xilkooda shaqo u guta sida ugu habboon, waxay bulshada dhaxdeeda ka noqdaan kuwo loo hayo jacaylo, ixtiraam iyo sharaf ay ku kasbadeen balankii waajibaad oo ay fuliyeen (oofiyeen) awgeed. Dhinaca kale, kuwo ku fashilma (ku guul daraysta) gudashada waajibaadkooda shaqo/masuuliyadeed waxay noqdaan kuwo aan helin wax qadarin (ixtiraam), sumcad iyo sharafba oo laga necbaado bulshada dhexdeeda.

Waxaa kale oo ka mid ah xil-gudashada shaqo ama axdiga masuuliyadeed, ilaalinta iyo xanaaneynta kh/dabiiciga ah iyo goobaha (ama waxyaabaha qadiimiga) taariikh ahaan. Waana waxqabad/ficil xil ka saran yahay muwaadin kasta. Haddiise aan la ilaalin amase aan la xanaaneyn waxyaabaha khayraadka dabiiciga iyo taariikhiga ah, waxaa dalka soo foodsaari kara fawdo/dhibaato yeelata cawaaqib xun oo horseedi karta masiibooyin aadanimo oo galafta nolosha dad iyo duunyo tira badan.

Waajibaad-gudashaduna waa mid ka bilaabanta shaqsi ahaan ruux kasta, matalan naftaada oo aad ka ilaaliso cudurka xun ee HIV/AIDS, islamarkaana aad uga digtid qaybaha kale ee bulshada waxyeelada uu u leeyahay bulshada & dhaqaalaha dalkaba.

Sidaas awgeed, la dagaalanka fayraskan waa mid aan laga maarmayn. Sidoo kale waxaa habboon in la ogaado siyaabaha loo gudbiyo iyo siyaabaha looga taxadari karo. Masuuliyaduna waa mid saran ruux, shacab iyo xukuumadba in lala tacaalo cudurkan aan dawada lahayn.

Ereyada furaha u ah cutubka 6^{aad}

Shilka dab:	waxyeelada ka dhalata dabka
Aamin-daro:	aaminaad la'aan
Balan daro:	oofin la'aanta balan/axdi

Layliska guud ee Cutubka 6^{aad}

I. Kadib marka aad akhridaan su'aalaha soo socda kaga jawaaba "Run" ama "Been" hadba ta ku habboon.

1. Dadka xil-kaska ah waa kuwo Aaminaad & Amin-daraba leh.
2. In la yeesho aragti horusocodnimo hadba waxay ku xidhan tahay aqoonta & nidaamka hab dhaqan ee qofka/ruuxa.
3. Ka dhabaynta balanka/axdiga la galay waxaa qiimayn kara hadba ficilada waxqabad & natiijada laga soo hooyo.
4. Khayraadka dabiiciga ah waa mid iska sii jiri kara haddii la ilaaliyo & hadaan la ilaalinba.
5. HIV/AIDS ku dadka mooyee, dalka wax waxyeelo ah uma keeno.

II. Isku aaddi weedhaha/Erayada ku kala hoos qoran xarfaha "B" iyo "I" hadba ta ku habboon.

B

T

1. Amin daro	b. Daacadnimo shaqo oo waxtar leh.
2. Adkaysi ruuxi ah iyo karti shaqo	t. Danahahaaga oo loo lumiyo dadkale
3. lamma-degaan	j. Xilkasnimo-daro
4. Goobaha taariikhiga ah	x. Xoojinta waraabka dhirta.
5. Aqbalaada danaha Dadka kale	kh. Hadhaagii xadaaradihii hore
6. Ooffin la'aanta balanka	d. bataax/ niis

III. Meelaha banaan ee soo socda ku buuxiya Erayada ku habboon.

1. Horumar dhaqaale & isbadal nolol bulsho waxaa lagu gaadhi karaa oo kaliya marka laga soo baxo _____
2. Si looga hortago khatarta nabaad guurka iyo isbadalka cimilada waxaa haboon in _____.
3. _____ iyo _____ waa siyaabaha ugu khatarsan ee la iskugu gudbin karo cudurka HIV/AIDS.
4. Waxaa muhiim ah in la daryeelo _____ si aan loo noqonin kuwo bilaa taariikh ah.

Masuuliyadda

IV. Ka doorta jawaabta saxda ah:-

1. Xilkasnimo la'aantu
 - b) Waa gudasho la'aanta waajibaad
 - t) Waa qayra-masuulnimo la muujiyo
 - j) Waa masuuliyad-daro lala yimaado
 - x) Natiijo la'aan xileed.
 - kh) dhammaan.
2. Xil ka soo bixida masuuliyadeed
 - b) Waa mid aanan lahayn faa'iido gaar ahaaneed.
 - t) Waa mid aanan laga gaadhayn qanacsanaan gaar ahaaneed.
 - j) Waa mid aanan shaqo ku lahayn balan/axdi iyo wax la xidhiidha.
 - x) Waa mid aanan lahayn ku dayasho habboon oo lagu dayan karo
 - Kh) Midnaba.
3. fidinta hawlaha daixiisku
 - b) Waa hadhaaga-taariikheed oo la gado
 - t) Waa garashada taxadarka leh ee kh/dabiiciga iyo goobaha taariikhiga.
 - j) Waa in la tir-tiro kaymaha si wadooyin loo dhiso .
 - x) Waa iyada oo khayraadka dabiiciga iyo agabkii hore laga samata bixiyo burburinta.
4. fiditaanka HIV/AIDSka ee dalalka Saxaraha kahooseeyaa waa;
 - b) gacan qaadka
 - t) wada cuntaynta
 - j) wada shaqeynta
 - x) b & t
5. Kuwan soo socda keebaan run ahayn marka laga hadlayo HIV/AIDS?
 - b) HIV/AIDS maaha mld laisku gudbiyo
 - t) HIV/AIDS-ku waa cudur la daawayn karo
 - j) HIV/AIDS-ku waa mid waxyeelo soo gaadhsiiya dhaqaalaha & bulshada dalkaba.
 - x) b iyo t

V. Su'aalaha soo socda jawaabo ka kooban ka bixiya.

1. Xilka-masuuliyadeed oo la guto, maxay ku soo kordhin nolosha & horumarka dadka iyo dalkaba?
2. Maxaa inala gudboon sidii loo daryeeli lahaa khayraadka dabiiciga ah ee u dalku leeyahay?
3. Sheega sababaha u cudurka HIV/AIDS-ku fara-kulul ugu hayo dalalka soo koraya ee ay qaarada Afrika ka mid tahay.